

LEGĂMÂNT & DIALOG

DESCOPERĂ CREDINȚA –
UN STUDIU AL PERICOPEI CU RABINUL SACKS

Traducere: Magda Zucker

Decizii Morale vs. Decizii Politice

Pinchas 5780

Pandemia de Coronavirus a dat naștere unei serii de dispute profunde morale și politice.¹ Cât de departe pot merge guvernele în încercarea de a preveni răspândirea? În ce măsură ar trebui să restricționeze capacitatea de a ne deplasa, cu prețul încălcării libertăților civile? Cât de departe se poate merge în impunerea închiderii afacerilor, cu costul de a le aduce la faliment, angajații ajungând șomeri, crearea unui munte de datorii pentru viitor și aruncarea economiei în cea mai mare recesiune de la cea din anii 1930? Acestea sunt doar câteva dintre dilemele sfâșietoare pe care Pandemia le-a adus asupra guvernelor și asupra fiecăruia dintre noi.

În mod uluitor, aproape fiecare dintre țări a adoptat aceleași măsuri: distanțare socială și izolare până când incidența noilor cazuri a atins apogeul (Suedia a fost cea mai vizibilă excepție). Națiunile nu au calculat costul. Aproape în unanimitate au plasat salvarea vieții mai presus de orice alte considerații. Economia poate avea de suferit, însă viața este infinit mai prețioasă, iar salvarea acesteia are prioritate față de orice altceva.

Aceasta a fost o victorie importantă a primei legi noahice articulate în Tora: “Cel care varsă sângele unui om, sângele său va fi vărsat de om, căci în imaginea lui Dumnezeu El l-a creat pe om” (Gen. 9:6). Aceasta a fost prima declarație a principiului conform căruia viața umană este sacră. Așa cum au spus înțelepții: “Fiecare viață este asemenea unui univers. Dacă salvezi o viață este ca și cum ai fi salvat universul.”²

În lumea antică, considerațiile economice erau prioritare în fața vieții. Proiectele mărețe ale construcțiilor precum Turnul Babel sau piramidele din Egipt au implicat pierderi uriașe de vieți omenești. Chiar și în secolul 20, au fost sacrificate vieți pentru o ideologie economică: între șase și nouă milioane sub conducerea lui Stalin, între 35 și 45 de milioane, sub regimul comunist

¹ Acest eseu a fost scris pe 11 Iyar 5780, 5 Mai 2020. Lucrurile s-au schimbat de atunci, însă problemele ridicate sunt de semnificație generală și nu întotdeauna pe deplin înțelese.

² Mishnah, Sanhedrin 4:4.

chinez. Faptul că aproape toate națiunile, în fața acestei pandemii, au ales viața, este o victorie semnificativă pentru etica Torei cu privire la sanctitatea vieții.

Cu toate acestea, fostul judecător al Curții Supreme Jonathan Sumption a scris un articol controversat în care a argumentat că lumea, sau cel puțin Marea Britanie, a greșit.³ Că a fost o exagerare. Și că leacul poate fi mai rău decât boala. Izolarea a însemnat supunerea populației la o situație similară arestului la domiciliu, cauzând foarte multe neplăceri și oferind poliției o putere fără precedent și totodată periculoasă. A reprezentat o “interferare în viețile noastre și autonomia personală, ceea ce este de netolerat într-o societate liberă.” Impactul economic va fi devastator. “Dacă toate acestea sunt prețul pentru a salva vieți, trebuie să ne întrebăm dacă este un preț ce merită plătit.”

Nu există, spunea el, valori absolute în politicile publice. Ca dovadă a citat faptul că permitem folosirea mașinilor, deși știm că au potențialul de a fi arme mortale, și că în fiecare an mii de oameni vor fi uciși sau răniți de acestea. În politicile publice există întotdeauna multiple considerații contradictorii. Nu există lucruri absolute care să nu poată fi negociate, nici măcar sanctitatea vieții.

A fost un articol puternic și provocator. Greșim atunci când considerăm că viața este cu adevărat sacră? Punem oare prea mult preț pe viață, impunând o povară economică uriașă asupra generațiilor viitoare?

Voi sugera, în mod ciudat, că există o legătură directă între acest argument și povestea lui Pinchas. Este departe de a fi o legătură evidentă, însă este una fundamentală. Stă la baza diferenței - filosofice și halahice - dintre *moralitate* și *deciziile politice*.⁴

Să ne amintim de povestea lui Pinchas. Israeliții, fiind salvați de către Dumnezeu de blestemele lui Bilaam, au intrat, cu capul înainte, în capcana care le fusese întinsă. Au început să conviețuiască cu femeile Midianite și, în scurt timp, au ajuns să slujească zeilor lor. Mânia lui Dumnezeu ardea. El a ordonat moartea conducătorilor. A izbucnit o plagă și 24.000 au murit. Unul dintre conducătorii israeliți, Zimri a adus o femeie Midianită, Cozbi și s-a împreunat cu aceasta în văzul lui Moshe și a poporului. Acesta a fost cel mai necuviincios act posibil. Pinchas a luat o suliță și a înfipt-o în cei doi. Aceștia au murit, iar plaga a luat sfârșit.

Era Pinchas un erou sau un criminal? Pe de o parte, el a salvat nenumărate vieți: niciun alt om nu a mai murit din cauza acelei plagi. Pe de altă parte, el nu putea fi sigur de acest lucru dinainte. Pentru orice spectator, poate părea că este pur și simplu un om violent, prins în nelegiurea momentului. Pericopa Balak se încheie cu o ambiguitate teribilă nerezolvată. Abia în această pericopă aflăm răspunsul. Dumnezeu spune:

³ Jonathan Sumption, ‘Coronavirus lockdown,’ Sunday Times, 5 April 2020.

⁴ Pe această temă a fost scris prea puțin. Pentru o colecție de eseuri, vezi Stuart Hampshire (ed.), *Public and Private Morality*, Cambridge University Press, 2012.

“Pinchas, fiul lui Eleazar, fiul Preotului Aaron, mi-a întors mânia de la israeliți, fiind zelos între ei, în numele Meu, astfel că nu am nimic poporul israelit în zelul Meu. Astfel că fac un el un legământ de pace.” (Num. 25:11-12)

Dumnezeu l-a declarat pe Pinchas un erou. El i-a salvat pe israeliți de la distrugere, a demonstrat ardoarea care a contra-balansat lipsa de credință a poporului, iar ca răsplată, Dumnezeu a făcut un legământ personal cu acesta. Pinchas făcuse o faptă bună.

Cu toate acestea, halacha delimitează actul său în mai multe moduri. În primul rând, stabilește că dacă Zimri s-ar fi întors și l-ar fi ucis pe Pinchas în legitimă apărare, ar fi fost declarat inocent de curtea de judecată.⁵ În al doilea rând, stabilește că dacă Pinchas i-ar fi ucis pe Zimri și Cozbi chiar înainte sau după comiterea actului, el ar fi fost vinovat de crimă.⁶ În al treilea rând, dacă Pinchas s-ar fi consultat cu un Beit Din și ar fi întrebat dacă îi este permis să facă ceea ce își propusese, răspunsul ar fi fost Nu.⁷ Acesta este unul dintre acele rare cazuri în care spunem că *Halacha ve-ein morin kein*: “Aceasta este legea, dar nu o facem cunoscută.” Și există multe alte condiții și rezervări. Tora rezolvă ambiguitatea, dar Halacha o restabilește. Din punct de vedere legal, Pinchas era pe o porțiune foarte alunecoasă.

Putem înțelege acest lucru prin distincția fundamentală între deciziile *morale* și deciziile *politice*. Deciziile morale răspund la întrebarea “Ce ar trebui să fac *eu*?”. De obicei se bazează pe *reguli ce nu pot fi încălcate indiferent de consecințe*. În iudaism, deciziile morale sunt de competența Halacha.

Deciziile politice răspund la întrebarea “Ce ar trebui să facem *noi*?” Acolo unde “noi” se referă la națiune per ansamblu. Acestea tind să implice mai multe considerente contradictorii și rareori se ajunge la o concluzie clară. De obicei decizia va fi bazată pe evaluarea celor mai probabile consecințe. În iudaism, această sferă este cunoscută ca *mishpat melech* (domeniul legal al regalității) sau *hilchot medinah* (reglementări ale politicilor publice).⁸ În timp ce Halacha e atemporală, politicile publice tind să fie ancorate temporal și situaționale (“un timp să ucizi și un timp în care să vindeci, un timp în care să distrugi și un timp în care să construiești”).

Dacă am fi în locul lui Pinchas, întrebându-ne “Ar trebui să îiucid pe Zimri și Cozbi?”, răspunsul *moral* ar fi un ne-echivoc Nu. Poate că ei merită să moară; întreaga națiune poate depune mărturie pentru păcatul lor, însă nu poți executa o pedeapsă capitală fără a constitui o curte de judecată, a avea un proces, probe și un verdict. Uciderea fără un proces echitabil este crimă. De aceea Talmudul decide *Halachah ve-ein morin kein*: dacă Pinchas ar fi întrebat un Beit Din dacă îi este permis să acționeze așa cum intenționa, i s-ar fi spus Nu. Halacha se bazează pe un principiu moral non-negociabil și dpdv halahic nu poți comite o crimă nici măcar pentru a salva vieți.

⁵ Sanhedrin 82a.

⁶ Sanhedrin 81b.

⁷ Sanhedrin 82a.

⁸ Vezi în mod special R. Zvi Hirsch Chajes, *Torat Nevi'im*, ch. 7, *Din Melech Yisrael*.

Însă Pinchas nu acționa în baza unui principiu moral. El a luat o decizie politică. Mii de oameni mureau. Liderul politic, Moshe, se afla într-o poziție extrem de compromisă. Cum putea să îi condamne pe ceilalți că ei conviețuiau cu femeile midianite, când el însuși avea o soție midianită? Pinchas a văzut că nu este nimeni la conducere. Pericolul era imens. Mânia lui Dumnezeu, deja puternică, era pe cale să explodeze. Așa că a acționat – nu în baza unui principiu moral, ci a unui calcul politic, bazându-se nu pe *Halacha*, ci pe ceea ce avea să fie cunoscut mai târziu ca *mishpat melech*. Mai bine să ia acum două vieți care oricum ar fi fost ulterior condamnate la moarte de o curte și să salveze mii de vieți în acel moment. Și a avut dreptate, Dumnezeu a făcut clar acest lucru.

Acum vedem exact ce anume a fost ambiguu în acțiunile lui Pinchas. El era o persoană particulară. Întrebarea pe care ar fi trebuit să și-o pună în mod normal era “Ce ar trebui să fac eu?”, la care răspunsul este unul moral. Însă el a acționat asemenea unui lider politic, întrebându-se “Ce ar trebui să facem noi?” și decizând, bazându-se pe consecințe, că acest act ar salva multe vieți. În esență, el a acționat ca și cum el ar fi fost Moshe. El a salvat situația și poporul. Însă să ne imaginăm ce s-ar întâmpla oriunde dacă un membru obișnuit din public, ar lua locul conducătorului statului. Dacă Dumnezeu nu ar fi sprijinit acțiunea lui Pinchas, el ar fi avut niște probleme foarte serioase.

Diferența dintre deciziile morale și cele politice devine clară atunci când ajungem la decizii de viață și moarte. Regula morală este: salvarea vieții are prioritate față de orice mitzvot cu 3 excepții: incest, idolatrie și crimă. Dacă un grup este înconjurat de gangsteri care spun: “dați-ne pe unul dintre voi sau vă vom ucide pe toți”, trebuie să fie cu toții pregătiți să moară mai degrabă decât să li-l ofere pe unul dintre ei.⁹ Viața este sacră și nu trebuie sacrificată, indiferent de consecințe. Aceasta este moralitatea, aceasta este Halacha.

Cu toate acestea, regelui Israelului îi era permis, cu consimțământul Sanhedrinului, să pornească un război (care nu era de apărare), chiar dacă ar rezulta în multe morți.¹⁰ Îi era permis să execute o sentință capitală ne-judiciară împotriva unui individ, pe baza politicilor publice (*le-takken ha-olam kefi mah she-ha-sha'ah tzerichah*).¹¹ În politică, spre deosebire de morală, sanctitatea vieții este o valoare importantă, însă nu unica valoare. Ceea ce contează sunt consecințele. Un conducător sau un guvern trebuie să acționeze ținând cont de interesele poporului pe termen lung. De aceea, deși rezultatul poate fi moartea unora, guvernele au început să relaxeze gradual condițiile de izolare, o dată ce rata infectărilor scade, pentru a scădea stresul, a ușura povara economică și pentru a restabili libertățile civile suspendate.

Avem datorii morale ca indivizi și luăm decizii politice ca națiuni. Cele două sunt diferite. Și la asta se referă povestea lui Pinchas. De asemenea, explică tensiunile din guverne din timpul Pandemiei. Avem o responsabilitate morală pentru sanctitatea vieții, dar avem și o responsabilitate politică, nu doar pentru viață, dar și pentru “libertate și urmărirea fericirii.”¹²

⁹ Tosefta Terumot 7:20.

¹⁰ Shavuot 35b.

¹¹ Rambam Hilchot Melachim 3:10.

¹² Echivalentul evreiesc este: viață, libertate și urmărirea sfințeniei.

Ce este frumos la răspunsul global la Covid-19, este că aproape toate națiunile lumii au pus considerațiile morale deasupra celor politice, până când pericolul a început să scadă.

Cred că există decizii morale și decizii politice și că acestea sunt diferite. Însă este și un pericol uriaș ca acestea să se îndepărteze, ajungând în derivă. Atunci politica ajunge imorală, chiar coruptă. De aceea a apărut instituția profetiei. Profetii erau cei care îi trăgeau la răspundere pe politicieni, în privința moralei. Atunci când regii acționau pentru beneficiul pe termen lung al națiunii, nu erau criticați. Atunci când o făceau pentru propriul beneficiu, erau.¹³ De asemenea, atunci când subminau integritatea morală și spirituală a poporului.¹⁴ Salvarea de către cei zeloși – cazul lui Pinchas – nu este o soluție. Politica trebuie să fie pe cât posibil morală pentru ca o națiune să prospere pe termen lung.

Shabat Shalom

Pentru mai multe articole ale Rabinului Sacks, vă invităm să vizitați www.rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • Toate drepturile sunt rezervate
Biroul Rabinului Sacks este susținut de *The Covenant & Conversation Trust*

¹³ Cazurile clasice au fost Nathan și David, 2 Samuel 12; Eliahu și Ahab, 1 Kings 21.

¹⁴ Termenul biblic standard pentru aceasta era “au făcut rău în ochii Domnului”, o expresie care se regăsește de peste 60 ori în Tanach.